

"טס נחושת"- מאת דר' שמעון אביבי הוצאת יד בן צבי ירושלים

אורי לוברני*

מאז הגיע לידי ספרו של שמעון אביבי "טס נחושת" חזרתי לאחר שנים רבות של עיסוקים אחרים, להתעניין בעדה הדרוזית. התברר לי לצערי כי בקרב הציבור הרחב ובעיקר בקרב הנער קיימת בורות עמוקה לגבי העדה הדרוזית, תולדות שלוחותיה בישראל ובעיקר ההיסטוריה שלה.

"טס נחושת"- ספר בסיסי חשוב ומאלף, דן במדיניות הישראלית כלפי העדה הדרוזית בין השנים 1948-1967, תקופה חשובה ביותר בתהליך התערותה של העדה בחייה של המדינה. בתקופה זו התגבש במידה רבה הבסיס ליחסה של העדה לישראל ולקשריה עמה. על בסיס זה בנויים כיום הנדבכים המרכזיים של המערכות הממזגות את בני העדה בצורה חיובית ותורמת למרקם האנושי של המדינה.

כמי שנולד וחי את שנות התבגרותו על הכרמל, זכורה לי היטב ההכרות הראשונה והמאלפת שלי עם דרוזים מעוספיה ודאליה, שני הכפרים על הכרמל שהיוו אז מקום מפגש מרכזי בין יהודים לדרוזים, ומאותה תקופה נותרו עד היום קשרי ידידות ואמפתיה הדדית.

חיפה הייתה עיר המחוז של העדה הדרוזית וראש העיר דאז, אבא חושי, עמד בראש המחנה הישראלי אשר חתר ועמל לשלב במהירות האפשרית את העדה בחייה של המדינה. מאז אותם ימים עשתה העדה דרך ארוכה בקידום השתלבותה בחיי המדינה.

ב"טס נחושת" מרוכזים בצורה יסודית ומדוקדקת מרב הנתונים לגבי תהליכי ההתפתחות של התקופה האמורה וכל המתעניין בעדה מיוחדת זו ימצא בספר אוצר בלום של עובדות ונתונים המעידים כאלף עדים על דרך השתלבותה החיובית של עדה זו בחיינו.

אני אישית זכיתי באותה עת לשמש יועץ לענייני ערבים לבן גוריון וככזה הבינתי היטב שאם לדבר על מאמץ שתכליתו לקדם כללית תהליך שיביא ביום מן הימים לשוויון כל אזרחי המדינה על עדותיה ודתותיה השונות הרי בני העדה הדרוזית אולי יותר מכל בני עדה אחרת היו כבר באותה עת בשלים לקבל על עצמם עול של חובות בצד זכויות. שרותם של בני העדה הדרוזית בצה"ל ובשאר זרועות הביטחון כמו המשטרה ושב"ס החל עוד הרבה לפני שבן-גוריון החליט על גיוס חובה לגבי הדרוזים. כידוע שיתוף הפעולה בתחום הביטחון עם בני עדה זו- ביניהם גם כאלה שהגיעו אלינו בשעתו מסוריה- החל עוד במלחמת העצמאות.

אין ספק, עם זאת, שהחלטתו של בן-גוריון לאשר החלתו של גיוס החובה על בני העדה נחשב באותה תקופה למעשה נחשוני. צעד זה לא היה מקובל על כל צמרת צה"ל והיו מספר קצינים בכירים אשר, בהבינם את ההשלכות ארוכות הטווח שתצמחנה מהחלטה זו, ראו בעיני רוחם את הלחצים שיבואו בבוא העת ובדרך הטבע מצד בני העדה להנהגת שוויון מלא לגביהם גם במסגרת השירות בצה"ל כדי לאפשר להם לשרת לא רק בגדוד 300 שהיה אז אכסניית הקליטה המרכזית של מרבית בני העדה, אלא הכללת דרוזים העונים לקריטריונים הקשוחים ביחידות מובחרות אחרות. חששותיהם של אותם קצינים חששנים התבדו לחלוטין ולשמחתנו משולבים כיום בני העדה הדרוזית בהצלחה בכל שדרות הפיקוד של צה"ל, בכל הזרועות, החל מהדרגות הבכירות ביותר ועד לאחרון הטוראים.

"טס נחושת" של שמעון אביבי חייב לדעתי למצוא את מקומו בכל ספרייה המכבדת את עצמה בישראל. אביבי עשה מלאכה נאמנה, חשובה וראויה לכל שבח של איסוף וקטלוג הנתונים שמתייחסים לעדה הדרוזית בתקופה שקדמה למלחמת ששת הימים ויש, לכן, לקראם כנרטיב היסטורי. כידוע מאז '67 חלו התפתחויות נוספות משמעותיות ביותר בחברה הישראלית ומתוך כך גם בכל הקשור לעדה הדרוזית והשתלבותה בחיי המדינה.

עם זאת, אין להתעלם כי לדאבון לב קיימות כיום עדיין בעיות מציקות שטרם מצאו את פתרונן בין המדינה לאזרחיה הדרוזים. כל הסוקר את מצב בני העדה כיום לעומת מצבם בשנותיה הראשונות של המדינה, חייב להגיע למסקנה שתהליך ההשתלבות של העדה הדרוזית ובניה במדינה התקדם משמעותית ובהצלחה ראויה. עתה יש אפוא, לצפות לחלק ב' של "טס נחושת" עם סיפורה של העדה הדרוזית מאז 1967 ועד הלום, תקופה בה חלו תמורות והתפתחויות חיוביות נוספות בכל הקשור לאופייה והתערותה של העדה הדרוזית בחיי המדינה.

* הכותב יועץ שר הביטחון, לשעבר מתאם פעולות הממשלה בלבנון ויועץ רוח"מ לענייני ערבים